

ÕIGUSKANTSLER

Adressaat
Aadress

Teie 1.11.2011 nr

Õiguskantsler 1.12.2011 nr 6-1/111694/1105965

Seisukoht vastuolu mittetuvastamise kohta

Austatud

Tänan, et pöördusite minu poole 01.11.2011 saabunud avaldusega, milles tõstatate küsimuse karistusseadustiku (KarS) § 275 vastavusest põhiseadusega, täpsemalt (PS) § 12 lõikega 1. Nimelt ütleb KarS § 275, et võimuesindaja või avalikku korda kaitsva muu isiku laimamise või solvamise eest seoses tema ametikohustuste täitmise – karistatakse rahalise karistuse või kuni kaheaastase vangistusega. Seetõttu küsite, miks on avaliku võimu kandjate laimamine või solvamine kriminaalkorras karistatav süütegu, samas kui tavaisikute laimamine või solvamine seda pole.

Tutvusin põhjalikult Teie seisukohtadega, kuid pean paraku teatama, et analüüsinud Teie avalduses sisalduvaid väiteid ning asjakohaseid õigusakte, ei tuvastanud ma KarS § 275 vastuolu PS § 12 lõikega 1.

Järgnevalt selgitan oma seisukohta lähemalt.

I Õiguskantsleri seisukoha õiguslik põhjendus

1. Vastavalt PS § 12 lg 1 esimesele lausele on kõik seaduse ees võrdsed. Viidatud säte sisaldab endas üldist võrdsuspõhiõigust, mis kaitseb isikut meelevaldse ebavõrdse kohtlemise eest. Vahetegemine on meelevaldne juhul, kui selleks ei ole mõistlikku põhjendust.¹ Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium on asunud seisukohale, et antud sätet tuleb tõlgendada ka õigusloome võrdsuse tähenduses.

2. Õigusloome võrdsus nõuab üldjuhul, et õigustloovad aktid kohtleks kõiki sarnases olukorras olevaid isikuid ühtemoodi. Selles põhimõttes väljendub sisulise võrdsuse idee: võrdseid tuleb kohelda võrdselt ja ebavõrdseid ebavõrdselt. Samas märgib Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium, et mitte igasugune võrdsete ebavõrdne kohtlemine pole võrdsusõiguse

¹ Truuväli, E. J jt. Eesti Vabariigi Põhiseadus, kommenteeritud väljaanne, 2002. Tallinn. lk 116 - 117.

rikkumine. Keeldu kohelda võrdseid ebavõrdselt on rikutud, kui kaht isikut, isikute gruppi või olukorda koheldakse meelevaldselt ebavõrdselt.²

3. Seega tuleb nimetatud võrdsuspõhiõiguse rikkumise tuvastamiseks hinnata järjekorras kahte asjaolu: esiteks, kas võrreldavatel isikutel, isikute gruppidel või olukordadel on olemas vähim ühine nimetaja (teiste sõnadega – kas tegemist on ikka võrdsete olukordadega või ei) ja seejärel püüda hinnata, kas võimalik võrdsete ebavõrdne või ebavõrdsete võrdne kohtlemine on põhjendatud.

4. Antud juhul on põhimõtteliselt võimalik võrrelda avaliku võimu kandjaid, kes täidavad oma ametikohustusi ning keda laimatakse või solvatakse n-õ tavaisikutega, keda samuti laimatakse või solvatakse. Mõlemal juhul on laimamise või solvamise vahetuks vastuvõtjaks inimesed. Asja selguse ja arusaadavuse huvides käsitlet neid gruppe alljärgnevalt võrreldavatena, kuid pean samas märkima, et selline võrreldavus on siiski tinglik, kuna esimesel juhul on karistusnormiga kaitstav õigushüve laiem kui inimese individuaalne au ja väarikus (vt lähemalt tagapool p 11).

5. Võimuesindaja või avalikku korda kaitsva muu isiku laimamise või solvamise eest seoses tema ametikohustuste täitmisega näeb KarS § 275 ette rahalise karistuse või kuni kaheaastase vangistuse. Seega on nimetatud isikute laimamine või solvamine nende ametikohustuste täitmisel, s.o seoses ametiülesannete täitmisega kriminaalkorras karistatav süütegu.

6. Tavaisiku laimamise või solvamise eest näeb vastutuse ette võlaõigusseaduse (VÕS) § 1043. Selle järgi peab teisele isikule õigusvastaselt kahju tekitanud isik kahju hüvitama, kui ta on kahju tekitamises süüdi või vastutab kahju tekitamise eest vastavalt seadusele. VÕS § 1045 lg 1 p 4 sätestab, et kahju tekitamine on õigusvastane eelkõige siis, kui see tekitati kannatanu isikliku õiguse rikkumisega. VÕS § 1046 lg 1 järgi on isiku au teotamine, muu hulgas ebakohase väärtushinnanguga, isiku nime või kujutise õigustamatu kasutamine, eraelu puutumatus või muu isikliku õiguse rikkumine õigusvastane, kui seadusega ei ole sätestatud teisiti. Niisiis vastutab kahju tekitaja tavaisiku laimamise või solvamise eest tsiviilkorras, kuid mitte kriminaalkorras.

7. Teise sammuna tuleb kontrollida, kas avaliku võimu kandjaid koheldakse erinevalt võrreldes tavaisikutega (ja vastupidi) olukorras, kui neid laimatakse või solvatakse. Nagu juba eelnevalt märgitud, võib ka võrreldavate isikute gruppide erinev kohtlemine olla teatud asjaoludel põhjendatud ja seega lubatud. Siinkohal tuleb leida eelkõige vastus küsimusele, kas avaliku võimu kandjate osas KarS §-s 275 sätestatud erisusel (s.t nende isikute laimamise või solvamise eest ette nähtud kriminaalvastutusel) leidub mõistlik põhjus ning seega nende erinev kohtlemine võrreldes tavaisikutega põhjendatud.

8. KarS § 275 paikneb karistusseadustiku 16. peatüki (avaliku rahu vastased süüteod) 3. jao (avaliku võimu teostamise vastased süüteod) 1. jaotises (võimuesindaja suhtes toimepandud süüteod). Karistusseadustiku eelnõu (119 SE I) seletuskirjas on võimuesindaja suhtes toimepandud süütegude osas märgitud:

„Siin on sätestatud süüteod politseiametnike, abipolitseinike, piirivalveametnike, kohtutäiturite, vanglaametnike ja kriminaalhooldajate suhtes. Tegu on otseselt täitevvõimu teostavate isikute vastu suunatud süütegudega ja kõnealuste paragrahvide üks ülesanne on sätestada vastutus süütegude toimepanemise eest korra kaitsmisega tegelevate isikute suhtes seoses nende teenistuskohustuste täitmisega”.³

² Vt RKPJKo nr 3-4-1-8-08, p 20.

³ http://www.riigikogu.ee/?op=emsplain&content_type=text/html&page=mgetdoc&itemid=991610003.

9. Eeltoodust selgub, et KarS § 275 kaitseb laimamise või solvamise eest avaliku võimu kandjaid, kellel on oma ülesannetest lähtuvalt suurenenud oht sattuda rünnaku ohvriks. Need on isikud, kes peavad neile antud volituste alusel või nende ametikohustustest tulenevalt kaitsma avalikku korda ja tõkestama reaalselt asetleidvaid avaliku korra rikkumisi.

10. Juhin Teie tähelepanu sellele, et KarS § 275 ütleb selgelt, et avaliku võimu kandjaid kaitstakse laimamise või solvamise eest nende ametikohustuste täitmisel. Olukorras, kus avaliku võimu kandjad ei täida ametikohustusi (nt politseiametnikul on puhkepäev), siis käituvad nad tavaisikutena ega ole kaitstud KarS §-ga 275. Küll aga on neil võimalik nõuda kahju hüvitamist antud kirja punktis 6 märgitud VÕS sätete alusel.

11. Avaliku võimu kandjad on riigi käepikendus, kelle abil riik teostab avalikku võimu ja kaitseb avalikku korda. Seetõttu on avaliku võimu kandjate laimamine või solvamine laiemas mõttes riigi autoriteedi eiramine. See ei ründa aga niivõrd riigi eksisteerimise aluseid, vaid avaliku võimu toimimise korrapärasust ja mõjusust ning igapäevast avalikku kindlustunnet. Seega järeldub, et KarS § 275 kaitstavaks õigushüveks on avaliku võimu teostamise tõhusus ning avalik kord ja mitte konkreetse avaliku võimu kandja kui inimese au ja väärikus. Samuti on KarS § 275 eesmärgiks aidata säilitada üldist õiguskorraldust ja seeläbi tagada igapäevast avalikku kindlustunnet.

12. Eeltoodust tulenevalt leian, et avaliku võimu kandjate osas KarS §-s 275 sätestatud erisusel (s.t nende isikute laimamise või solvamise eest ette nähtud kriminaalvastutusel) leidub mõistlik põhjus ning seega on nende erinev kohtlemine võrreldes tavaisikutega põhjendatud. Kokkuvõtvalt asun seisukohale, et KarS §-s 275 on kooskõlas PS §-ga 12 lõikega 1.

II Lõpetuseks

13. Loodan, et minu vastuses toodud selgitused on Teile abiks. Ühtlasi teatan, et lõpetan Teie avalduse menetlemise. Isikute põhiõigusi riivavate õigustloovate aktide põhiseaduspärasuse kontrollimine jääb aga jätkuvalt minu tähelepanu objektiks

Lugupidamisega

Indrek Teder